

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urša Slivar

Dekonstrukcija političnih mitov o Arabcih

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urša Slivar

Mentor: red. prof. dr. Mitja Velikonja

Dekonstrukcija političnih mitov o Arabcih

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

Dekonstrukcija političnih mitov o Arabcih

V preteklem desetletju je Zahod začel dve vojni proti Arabcem - vojno v Iraku in vojno proti terorju. V nalogi poskušam prikazati povezavo med idejami Samuela Huntingtona in prevladujočim diskurzom na Zahodu o Arabcih, ki smo mu bili priča v preteklem desetletju. Politični miti o Arabcih so sicer obstajali že prej, v preteklem desetletju pa so v zahodnih medijih in tudi v Sloveniji živeli predvsem naslednji: Arabci so nasilni, Arabcem ustreza avtoritaren sistem, Arabce se lahko mobilizira le na podlagi verskih, protiameriških in protiizraelskih čustev ter mit, da Arabci zatirajo ženske in verske manjšine. V letu 2011 pa smo bili priča tudi arabskim revolucijam. Prizori dogajanja v Severni Afriki in na Arabskem polotoku se niso ujemali s predstavami, ki smo jih več desetletij o Arabcih gojili na Zahodu. V diplomskem delu želim ugotoviti, ali se je diskurz o Arabcih na Zahodu spremenil. S tem tem pa si želim odgovoriti tudi na vprašanje, ali so se politični miti o Arabcih na Zahodu zrušili.

Ključne besede: Arabci, revolucije, Zahod, diskurz

Deconstruction of political myths about Arabs

In the last decade the West has engaged in two wars against Arabs – the war in Iraq and the war against terror. In my assignment I've tried to show the connection between the ideas of Samuel Huntington and the dominant discourse in the West about Arabs which we witnessed in the last decade. Political myths about Arabs have existed before, but in the last decade Western and Slovenian media have portrayed mostly these: Arabs are violent, authoritarian regimes suit Arabs, mobilization of Arabs is possible only on the base of religious, anti-American or anti-Israeli sentiment and the myth that Arabs oppress women and religious minorities. But in the year 2011 the world has witnessed the Arab revolutions. The scenes we've seen in North Africa and the Arab peninsula did not correspond to the concepts we held in the West about Arabs. In the assignment I've tried to determine if the discourse in the West about Arabs has changed, and answer the question if the political myths about Arabs have fallen.

Keywords: Arabs, revolutions, West, discourse

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	6
2	TEORETSKA IZHODIŠČA.....	8
2.1	FUNKCIJE MITOV	9
2.2	DISKURZ IN OBLAST	10
2.3	ORIENTALIZEM	12
2.4	KONSTRUKCIJA ZAHODA SKOZI KONCEPT ORIENTA	13
3	ANALIZA POLITIČNIH MITOV O ARABCIH	16
3.1	ARABCI SO NASILNI.....	17
3.2	ARABCEM USTREZA AVTORITAREN SISTEM.....	21
3.3	ARABCE SE LAHKO MOBILIZIRA LE NA PODLAGI VERSKIH ALI PROTIIZRAELSKIH IN PROTIAMERIŠKIH ČUSTEV	25
3.4	ARABCI ZATIRAJO ŽENSKE IN VERSKE MANJŠINE	30
4	SKLEPNE UGOTOVITVE	35
5	ZAKLJUČEK	35
6	LITERATURA	38

KAZALO SLIK

Slika 3.1: Prodajalec sadja želi dekletu odsekati roko.	18
Slika 3.2: Nevarni stražarji z mačetami.	18
Slika 3.3: Na protestih streljajo moški.	25
Slika 3.4: Na protestih streljajo ženske.	26
Slika 3.5: Na protestih streljajo otroci.	26
Slika 3.6: Goreča zastava Izraela, Jordanija.	27
Slika 3.7: "Tipičen" protestnik v Jemnu.	28
Slika 3.8: "Tipičen" protestnik v Španiji.	28
Slika 3.9: Musliman in kristjan 6. februarja 2011, Kairo.	32
Slika 3.10: Kristjani varujejo muslimane med molitvijo.	32
Slika 3.11: Protestnice v Kairu vzklikajo: "Muslimani in kristjani z roko v roki".	33
Slika 3.12: Ženske v arabskih državah.	34
Slika 3.13: Protesti za Amino in za spremembo zakonodaje v Maroku.	34
Slika 4.1: Transparent v Egiptu.	36
Slika 4.2: Transparent v Wisconsinu.	36

1 UVOD

11. septembra 2001 sta v World Trade Center v New Yorku trčili dve potniški letali. S tem sta povzročili kolaps obeh stolpov (dvojčkov) in okoli 3000 žrtev, večinoma uslužbencev WTC in potnikov na letalih. Hitro se je oglasil organizator tega napada, Osama bin Laden, ki je bil prav tak, kot smo si ga predstavljali: bradat, ostrih obraznih potez, oblečen v dolgo belo haljo, na glavi pa je bil pokrit s kefijo. Napad Osame Bin Ladna, po rodu iz Savdske Arabije, in njegove organizacije Al-Kaida, je sprožil burne reakcije celotnega sveta, „napadene“ Združene države Amerike pa so posledično začele tri vojne: proti Al-Kaidi (v Afganistanu), proti Zahodu nenaklonjenim samodržcem (Sadamu Huseinu in Iraku) ter vojno proti terorju (proti vsem ostalim potencialnim grožnjam). Vojna v Iraku se je leta 2011 končala, tamkajšnja zmaga pa je bila razglašena že leta 2003, skoraj mesec dni po uboju dotedanjega predsednika Huseina. Vojna v Afganistanu se še ni končala, predvidoma pa naj bi se ameriška vojska in zavezniki umaknili do sredine leta 2013. Konec pa ni predviden za vojno proti terorju, saj potencialne grožnje „miru in stabilnosti“ vedno obstajajo. Prav ta vojna je najbolj zaznamovala preteklo desetletje, saj je področje spopadov precej nenatančno določeno. Rezervirana je za „ostali muslimanski svet“.

Omenjene tri vojne so močno vplivale tudi na odnose med Zahodom in Bližnjim vzhodom, kjer prevladujejo arabske države. Ne glede na to, ali so bile države zaveznice v boju proti terorju ali ne, so tamkajšnji prebivalci za Zahod predstavljali potencialno grožnjo. Z besedo Arabec se je tako najpogosteje povezovalo naslednje besede: terorist, fundamentalist, islamski skrajnež, islamist, „evildoer“ (po G. W. Bushu, zlodej).

17. december 2010 se je za 26-letnega Mohameda Bouazizija začel kot povsem običajen dan. V domačem mestu Sidi Bouzid v Tuniziji je preživel svojo družino z ulično prodajo sadja in zelenjave. Zaposleni v tej panogi svojih obrti ponavadi niso imeli registrirane, zato so bili navajeni na obhode policistov, ki so jih želeli pregnati oziroma jih, v primeru prijetja, kaznovati za delo na črno. Ko so poulični prodajalci sadja in zelenjave zagledali policijski avtomobil, so tako vedno hitro pospravili svoje blago, v najslabšem primeru pa le vse skupaj pustili (blago so jim policisti vedno zasegli ali uničili) in zbežali. Bouazizi tisti dan ni imel sreče. Policijske patrulje ni opazil, ni zbežal, policisti pa so ga posledično aretirali, mu uničili prodajno blago ter ga odpeljali na policijsko postajo. Zaradi dela na črno so mu določili

visoko kazni, čemur je sam ugovarjal (ni bil namreč iz premožne družine, zato si kazni ni mogel privoščiti), nakar naj bi mu policistka prisolila še zaušnico. Kaznovan, ponižan, brez izkupička dnevne prodaje in brez blaga, ki bi ga lahko prodal, se je pred policijsko postajo polil z bencinom ter zažgal. Priče dogodka so gorečega Bouazizija želele pogasiti in so hitro poklicale reševalno vozilo. Bouazizi je zaradi opeklin umrl v bolnišnici 4. januarja 2011.

Samosežig 26-letnika je sprožil val ogorčenja, jeze in besa v njegovem domačem kraju. Z njim so se lahko poistovetili vsi, ki so kadar koli imeli opravka s policijo v Tuniziji. Vedeli so, kako potekajo stvari na policijskih postajah, vedeli so tudi za podkupljivost represivnega organa. A jeza ni bila usmerjena le proti policistom, besni so bili na sistem. Ta namreč mnoge državljane pušča živeti v bedi, hkrati pa jim nenehno onemogoča poskuse, da bi se iz revščine izkopali. Val protestov se je razširil po celotni državi, zanje pa so Tunizijci izvedeli predvsem preko spletnih družabnih omrežij (Twitter in Facebook). Tradicionalni mediji so s svojo samocenzuro ljudem jasno dali vedeti, na čigavi strani so. Ben Alijev režim se je na vso moč trudil umiriti nastale razmere: z nasiljem policistov nad protestniki, z uvedbo policijske ure, z vdorom v zasebne račune elektronske pošte in Facebook profile državljanov, na koncu celo z obiskom Ben Alija v bolnišnici, kjer je ležal Mohamed Bouazizi. Nič ni zaleгло, protestniki se niso umaknili z ulic. Ben Ali, ki je Tuniziji vladal 23 let, je odstopil s položaja predsednika 14. januarja 2011 in pobegnil v Savdsko Arabijo.

Protesti, ki so se uspešno zaključili v Tuniziji, so z upanjem navdali tudi sosednje narode, ki so živeli v podobnem sistemu kot Tunizijci. Če je odšel Ben Ali, lahko tudi Mubarak; če so v Tuniziji dosegli spremembo sistema, lahko spremembe zahtevamo tudi v Maroku itn. Celotni arabski svet je bil na nogah, dosežki posameznih narodov pa so bili precej različni. Ponekod je oblast ljudem ponudila politične reforme (Maroko, Severni Sudan, Alžirija), drugje le ekonomske reforme, predvsem dvig minimalne plače (Savdska Arabija, Oman, Jordanija), spet drugje je ljudem uspelo izgnati dolgoletne predsednike (Egipt, Jemen) ali pa so bili ljudje prisiljeni poprijeti za orožje (Libija, Sirija).

Na vstaje ljudi v arabskem svetu se je odzval tudi Zahod, tako predstavniki držav, kot tudi intelektualci in civilna družba. Predvsem so se pokazale težave z interpretacijo omenjenih dogodkov, saj se slika dogajanja v Severni Afriki in na Arabskem polotoku ni ujemala s predstavami, ki smo jih več desetletij o Arabcih gojili na Zahodu.

V nalogi bomo preverjali hipotezo, da so na Zahodu obstajali nekateri politični miti o Arabcih, ki so jih slednji v času arabskih revolucij tudi zrušili. Posledično naj bi se torej na Zahodu spremenil diskurz o Arabcih, ki naj določenih političnih mitov ne bi več reproduciral.

V analizo bomo vzeli članke slovenskega Multimedijskega centra nacionalne RTV (MMC). Pri tem bomo svoje zanimanje zanje omejili na obdobje od leta 2000 do 2010. Razlog za izbor slovenskega nacionalnega ponudnika televizijskega in radijskega programa se skriva v tem, da je tudi njihova ambicija zgolj posredovanje "objektivnih" in "nepriustranskih" novic. Ne gre namreč za medij, ki bi si želel ustvarjati mnenja, pač pa želijo zgolj posredovati informacije (na podlagi katerih bi si nato *sami* ustvarili mnenje). Ker nas bo najbolj zanimalo preteklo desetletje, trdim, da bomo prav na takšnem mestu lahko našli tiste trditve, poglede, interpretacije, ki so se zdele najbolj samoumevne.

Ker predstave, oblikovane preko diskurzov, potrebujejo čas in prostor, da se razvijejo v to, kar nam v končni fazi tudi kažejo, bomo poskusili ta proces prikazati še z nekaterimi drugimi zapisi in izjavami, ki so prišli/prihajajo iz Velike Britanije ali Združenih držav Amerike tudi v času pred letom 2000.

V zadnjem delu analize posameznega političnega mita bomo z nekoliko drugačno metodo poskusili ugotoviti, če so se politični miti o Arabcih na Zahodu zrušili, spremenili ali ostali enaki. Prav tako bomo pregledali poročanje Multimedijskega centra nacionalne RTV ob določenih dogodkih, ki so se zgodili v času po marcu 2011 v arabskem svetu. Pri tem bomo v pregled vzeli ne zgolj novico ali članek, pač pa tudi komentarje bralcev pod objavo. Trdim, da je tak način preverjanja utripa, občutkov v družbi, v dani situaciji najprimernejši. Od začetka arabskih revolucij je namreč preteklo zgolj leto in pol, zato porevolucionarni diskurzi še niso postali povsem priznani kot "uradni", pač pa za to še vedno potega hegemonski boj. Vsak ima glede arabskih revolucij svoje mnenje, skupaj pa ustvarjajo veliko množico diskurzov, ki bi nam znali nakazati smeri, v katere se bodo diskurzi vrteli v prihodnjih letih, hkrati pa tudi odgovorili na vprašanje, ali je mogoče zaznati kakšne spremembe pri razumevanju ali pogledu na Arabca.

2 TEORETSKA IZHODIŠČA

Sprva si bomo ogledali teoretska izhodišča, ki predstavljajo okvir, znotraj katerega bomo o obravnavani tematiki razmišljali.

1. Funkcije mitov. Tu bomo skušali načrtati okvir, ki nam bo pomagal pri razumevanju kompleksnosti odnosov (med samimi člani skupnosti, med Nami in Njimi itd.), ki jih ustvarjajo mitske zgodbe in podobe, za kar je potrebno razumeti funkcije mitov v življenjih posameznikov in skupnosti.

2. Diskurz in oblast. V tem delu bomo poskušali prikazati razmerje med diskurzom in oblastjo, med vednostjo in oblastjo, ki je za obravnavano tematiko pomembno iz več razlogov. Prvič, pomaga nam razumeti, zakaj so določeni diskurzi dominantni in politično relevantni v nekem zgodovinskem obdobju. Drugič, pojasni upor in spremembo dominantnih diskurzov skozi čas. Nenazadnje nam prepoznavanje teh razmerij služi tudi kot metodološka podlaga, s pomočjo katere bomo diskurze analizirali.

3. Orientalizem. Tukaj si bomo ogledali posebno vrsto diskurzov o Orientu, Arabcih in muslimanih, za katere je značilno, da oblast in vednost prihajata iz Zahoda, oprli pa se bomo na delo Edwarda Saida.

4. Kostrukcija Zahoda skozi koncept Orienta. Namen tega poglavja je prikazati političnost koncepta Zahoda in Orienta s kratkim zgodovinskim pregledom. Ker se bomo v nadaljevanju ukvarjali predvsem z analizo političnih mitov o Arabcih, ki so obstajali v preteklem desetletju, je v to poglavje vključen tudi nekakšen uvod v razumevanje duha časa in konteksta takrat. Za to, kako se je Zahod dojemal, kako je gledal nase in kaj je sploh bil, si moramo ogledati sicer skrajno problematično, a politično vseeno vplivno delo Samuela Huntingtona - Spopad civilizacij.

2.1 FUNKCIJE MITOV

Po Slovarju slovenskega knjižnega jezika ima beseda *mit* dva pomena. „1. izročilo, pripoved o nastanku sveta, (nenavadnih) naravnih pojavih, bogovih in drugih bajeslovnih bitjih“ ter „2. zelo pozitivna, a nerealna predstava o določenih dogodkih, pojavih, ljudeh“ (SSKJ 2000). Zmotno bi bilo prepričanje, da so miti preživete, stare zgodbe, stvar preteklosti ter da lahko njihovo domnevno iracionalnost preprosto nadomestimo z dejstvi in resnico. Iracionalni so namreč le „za vsakogar od zunaj, navznoter pa jih oblikuje popolna razumska razlaga obstoječega“ (Velikonja 1996, 22).

Kot je poudaril Malinowski: „Mit ni zgolj zgodba, ki se jo pove, je realnost, ki se živi“ (Malinowski 1955, 78), ni zgolj prazna povest, pač pa aktivna sila (Malinowski 1955, 79). Posameznik z miti in skozi mite osmišlja sebe v družbi. Za miti se vedno skriva določen interes, ki je političen, četudi se kot tak ne kaže.

Če nam miti odgovarjajo na vprašanja, kdo smo in kaj smo (opravičevanje sedanjega stanja), pa nam ideologija odgovori še na tretje vprašanje, ki neki družbi daje smisel - kam gremo. Ideologija je za razliko od mita usmerjena v prihodnost ter „odprtejša, prožnejša za argumentacije „vedežnih“ (Velikonja 1996, 24). „Mit je smerokaz, ideologija pa skrbi za

stabilnost skozi spremembe“ (Velikonja 1996, 25). Prav zaradi tega se mitov ne da zlahka spremeniti ali zamenjati, ne glede na spremembe, ki se zgodijo v družbi. Ideologija bo poskrbela, da se bo mit ohranil, nova družbena realnost pa bo za posameznike, ki mit živijo, povsem v skladu s staro predstavo.

Miti, tudi politični, pri čemer je pojem mišljen v najširšem smislu in se nanaša na vse odnose, v katere stopamo kot člani neke skupnosti, imajo v sodobnih družbah tri pomembne funkcije, predstavljene v nadaljevanju.

1. Integrativna funkcija. Miti definirajo skupnost ter družbeno in politično povezanost med njenimi člani (Velikonja 2003, 8). Pri tem prevladujejo diskurzi, ki člane skupnosti povezujejo ter jih pozivajo k skupni akciji („stopimo skupaj“) in enotnosti.

2. Spoznavno-kognitivna funkcija. Skozi mitologijo člani skupnosti osmišljajo svoj svet, tako časovno, kot prostorsko, ter svet onkraj teh meja.

3. Komunikacijsko-jezikovna funkcija. Miti so del našega vsakodnevnega komuniciranja. Kot je opozoril Barthes, je mit depolitiziran govor, ki ima nalogo zgodovinskim težnjam podati naravno utemeljitev, spremeniti naključja v večnost (Barthes 1979, 262).

2.2 DISKURZ IN OBLAST

Vsak govor tvorijo besede (znaki), ki so med seboj povezane. Toda, kot je ugotovil že Saussure, „jezikovni znak ne združuje stvari in imena, temveč koncept in slušno podobo“ (de Saussure 1997, 79). Slušna podoba (označevalec) naj bi bila glede na koncept (označenec) povsem arbitrarna, nemotivirana, saj ju z jezikovnim znakom v resničnosti ne povezuje nič naravnega, zaradi česar je ta arbitren (de Saussure 1997, 81-82). Pomembna je razlika med znaki, saj se le tako lahko ločijo med seboj. Tisto, kar znak razločuje, pa je tudi tisto, kar ga vzpostavlja (de Saussure 1997, 136). "Vzhod" in "zahod" tako nista zgolj dve besedi, ki ju uporabljamo za orientacijo v prostoru. Za besedo "vzhod" stoji podoba (koncept), ki je povsem nasprotna od podobe "zahoda", hkrati pa je prav ta razlika tisto, zaradi česar sploh ima drugačno slušno podobo.

Diskurz po Foucaultu „ni nič drugega kakor predstava, predstavljena z verbalnimi znaki“ (Foucault 2010, 109). Diskurzov ne smemo obravnavati kot skupek znakov (označevalnih elementov, ki se nanašajo na vsebino ali predstavo), pač pa kot prakse, ki sistematično tvorijo objekte, o katerih govorijo (Foucault 2002, 54). Po tem se diskurzi ločijo od navadnega govora ali jezika (Foucault 2002, 54). Z diskurzom (o nekom, nečem, o nekem dogodku ...) se predstava (koncept) za slušno podobo lahko tudi nenehno spreminja.

Znanje, vednost, ki v obliki diskurza in diskurzivnih praks nenehno tvori svoje objekte, je produkt oblasti.

Toda oblasti tu ne smemo razumeti v klasičnem smislu (državni aparati in ustanove, ki zagotavljajo podjarmljenost ljudi), ki deluje od zgoraj navzdol. Kot pojasni Foucault: „Oblast ni neka ustanova in ni neka struktura, ni neka določena moč, s katero bi bili nekateri obdarjeni: oblast je ime, ki ga dajemo neki kompleksni strateški situaciji v dani družbi“ (Foucault 2000, 97).

Takšna oblast prihaja od spodaj - „številni odnosi moči, ki se oblikujejo in delujejo v aparatih proizvodnje, družinah, omejenih skupinah, ustanovah, služijo kot podpora obširnim učinkom cepitve, ki preletijo celotno družbeno telo“ (Foucault 2000, 98).

Oblast torej „producira vednost (pa ne preprosto tako, da jo spodbuja, ker jo uporablja, ali tako, da jo uporablja, ker je koristna); oblast in vednost druga drugo neposredno implicirata; ni oblastnega razmerja, ne da bi se vzporedno vzpostavilo neko novo polje vednosti, in ne vednosti, ki ne bi hkrati zahtevala in vzpostavljala oblastnih razmerij“ (Foucault 2004, 35).

Tam, kjer je oblast, pa je tudi odpor in ta ni nikoli zunaj glede na oblast (Foucault 2000, 99). V odnosih oblasti imajo lahko točke upora „vlogo nasprotnika, tarče, opore ali štrline za oprijem“ (Foucault 2000, 100). V odnose oblasti se upori vpisujejo kot „nepopustljiva nasprotna stran“ (Foucault 2000, 100). Točke upora se premikajo po družbi (prostoru in času), prav tako pa tudi odnosi oblasti. Ne izvirajo zgolj iz enega mesta ali države, so heterogene in so nastale v različnih časovnih obdobjih. Tudi te točke upora producirajo svoj diskurz in svojo vednost, a vedno v odnosu do oblasti. Ob spremembi razmerij, če torej diskurzi in diskurzivne prakse, razvite iz upora, pridejo na pozicijo oblasti (postanejo *prava* vednost ali znanje), bodo tudi same ustvarile upor.

Oblast je pogosto težko določiti in identificirati, a jo z zavedanjem, da vedno producira tudi upor, lahko prepoznamo prav preko prepoznavanja točk upora. Te točke se pojavljajo na ravni vsakdanjih življenj posameznikov, v njihovi zasebnosti, v zaprtih skupinah, na delovnih mestih, v končni fazi pa lahko prerasejo tudi v revolucijo. Kot pojasni Foucault: „Tako kot mreža odnosov oblasti končno oblikuje gosto tkivo, ki gre skozi aparate in ustanove, ne da bi se točno umestilo v njih, prav tako gre tudi rojenje točk upora skozi družbene slojevitosti in posamezne enote. In nedvomno prav strateško kodiranje teh točk upora omogoča revolucijo /.../“ (Foucault 2000, 100-101).

2.3 ORIENTALIZEM

Orientalizem je Edward Said definiriral na tri načine, predstavljene v nadaljevanju.

1. Način, s katerim (so) se obiskovalci iz Evrope (danes tudi ZDA) spoprijemali z Orientom. Ta temelji na „posebnem mestu, ki ga ima v zahodnoevropski izkušnji Orient“ (Said 1996, 12). Kot ponazori Said:

Ne le, da Orient meji na Evropo, temveč je tudi kraj, kjer je imela Evropa svoje najstarejše in najbogatejše kolonije, je izvir njenih civilizacij in jezikov, njen kulturni tekmeč in ena najglobljih in najpogostejše nastopanih podob Drugega. Poleg tega je Orient pomagal opredeliti Evropo (oziroma Zahod) kot od njega očitno razločljivo podobo, idejo, osebnost, izkušnjo. [...] Orient je sestavni del evropske materialne civilizacije in kulture (Said 1996, 12).

Orientalizem je tako posebna oblika diskurza, ki kulturno in ideološko izraža in predstavlja Orient (Said 1996, 12).

2. Način mišljenja, „ki temelji na ontološki in epistemološki distinkciji med 'Orientom' in (največkrat) 'Okcidentom'“ (Said 1996, 13). Tak način mišljenja je prisoten predvsem v akademskem svetu in med različnimi intelektualci, od filozofov, ekonomistov, politologov, do pesnikov in pisateljev. Ti namreč pogosto kot izhodišče za svoje teorije, politične razlage ali romane jemljejo „temeljno razlikovanje med Vzhodom in Zahodom“ (Said 1996, 14).

3. Korporativna ustanova za obravnavanje Orienta v smislu „dajanja izjav o njem, avtoriziranja pogledov nanj, opisovanja, poučevanja o njem, urejanja ali vladanja; orientalizem, skratka, kot slog Zahoda pri gospodovanju nad Orientom, restrukturiranju in izvajanju oblasti nad njim“ (Said 1996, 14).

Orient in Okcident, Vzhod in Zahod nikakor niso zgolj geografski pojmi, temveč s strani človeka skonstruirani koncepti, ki imajo politične, ekonomske, sociološke, ideološke, znanstvene in domišljjske implikacije in povsem materialne posledice.

Said trdi, da o orientalizmu lahko govorimo predvsem kot o „francoskem in britanskem kulturnem podjetju, projektu /.../“, orientalizem pa izhaja iz „bližine med Britanijo in Francijo in Orientom, ki je do začetka 19. stoletja dejansko pomenil le Indijo in biblijske dežele“ (Said 1996, 15). Ti dve državi sta vse do konca 2. svetovne vojne vladali Orientu, po drugi svetovni vojni ju je zamenjala Amerika, ki pa ima do Orienta povsem enak odnos kot predhodnici (Said 1996, 15). Poleg tega, da so omenjene države v Indijo, biblijske države ter kasneje na

širši arabski svet in druge države, katerih prevladujoča religija je islam, investirale veliko domišljije, so tja, začenši z Napoleonom, napotili tudi vrsto različnih strokovnjakov, katerih naloga je bila produkcija vednosti, znanja. Povedano na Foucaultov način, vednost implicira oblast, ta pa s produkcijo vednosti oblikuje svoje subjekte.

Toda, kot opozori tudi Said, danes obstaja liberalni konsenz, „da je 'prava' vednost v bistvu napolitična (in, narobe, da odkrito politična vednost ni „prava" vednost)“ (Said 1996, 22), da mora biti torej brez interesov in nepristranska, kar pomeni zgolj prikrivanje organiziranih političnih razmer, ki vladajo pri produciranju vednosti (Said 1996, 22). Napolitične in nezainteresirane zgodbe, ki izhajajo iz takšne akademske podmene, s časom postanejo mitološke. Toda „nihče še ni izumil metode, s katero bi bilo znanstvenika mogoče izključiti iz življenjskih razmer, ga iztrgati iz njegove (zavestne ali nezavedne) vpletenosti v družbeni razred, sklop verovanj, družbeni položaj ali pa iz dejavnosti, ki so posledica tega, da je član neke družbe“ (Said 1996, 22).

Orientalist je vsakdo, ki o Orientu piše, govori ali ga opisuje na Zahodu in za Zahod (Said 1996, 34). Produkt orientalista ni nujno "resnica" (ali neresnica), pač pa reprezentacija (Said 1996, 35), ki nikoli ni nezainteresirana, je torej brez namere in veliko več pove o Zahodu, ki določen diskurz omogoča, kot pa o Orientu samem.

2.4 KONSTRUKCIJA ZAHODA SKOZI KONCEPT ORIENTA

Za začetek moramo razložiti osnovne pojme, s katerimi operiramo. Zahod in Vzhod kot geografska pojma nista naključno določena in stabilna, temveč sta skozi različna zgodovinska obdobja predstavljala različne dele sveta.

Zahod in Vzhod sta sprva predstavljala ločnico med zahodnorimskim imperijem (rimokatoliškim) in vzhodnim Bizantinskim cesarstvom. V srednjem veku je Zahod prav tako predstavljal večinoma rimokatoliško Evropo, toda nekatere države vzhodno od Nemčije (Poljska, Madžarska, Hrvaška) so se že smatrale za „vmesno območje“ med Azijo (barbarizmom) in Zahodom (civilizacijo) (Lewis in Wigen 1997, 49). Po drugi svetovni vojni je dobil Zahod nekoliko drugačen pomen: ZDA, Kanado, Avstralijo in Novo Zelandijo se je že prej obravnavalo kot „podaljške“ Evrope (pod Zahod je zdaj spadala le še zahodna Evropa), dodali pa so tudi države zaveznice obstoječega Zahoda v hladni vojni (Lewis in Wigen 1997, 51). Tretji pomen Zahoda naj bi prišel v uporabo v 60. letih prejšnjega stoletja in je postal sinonim za „razviti svet“ (Lewis in Wigen 1997, 51). Sodobni tehnološki produkti so

tako postali del „zahodne kulture“ (na primer avtomobili Toyota), vse nezahodno pa je pomenilo nazadnjaško (Lewis in Wigen 1997, 52).

Razmerje med Zahodom in Orientom je razmerje absolutnih razlik. Kot je povzel Said: Zahod je „racionalen, razvit, človečen, boljši“, medtem ko je Orient „devianten, nerazvit, slabši“ (Said 1996, 370). Tudi Orient se je sicer zgodovinsko nanašal na različna geografska področja. Sprva je pomenil področje od vzhodnega Sredozemlja do Zahodu znanih področij jugozahodne Azije (Lewis in Wigen 1997, 54). Po nastanku islama je začel Orient dobivati pomen tuje kulturne sfere, povsem drugačne od Evrope (Lewis in Wigen 1997, 54). Ker se ga je enačilo z islamom, je tudi geografsko dobil drugačno podobo in tako segal vse do Maroka (Lewis in Wigen 1997, 54). V 30. letih prejšnjega stoletja je Orient pridobil še rasni prizvok, zaradi česar se še danes termin nanaša predvsem na jugozahodno Azijo, Kitajsko, Korejo in Japonsko (Lewis in Wigen 1997, 54), arabski in islamski Orient pa je danes označen s pojmom Bližnji vzhod.

Said pojasni: „Z izjemo islama je bil Orient za Evropo do 19. stoletja prostor nepretrgane zgodovine nesporne premoči Zahoda. /.../ Na splošno je bil za Evropo nerešljiv izziv na politični, intelektualni in za nekaj časa tudi na ekonomski ravni le arabski in islamski Orient“ (Said 1996, 98). Vse od prihoda Arabcev na Iberski polotok do turških vpadov in širjenja Otomanskega imperija je islam katoliški Evropi predstavljal grožnjo, po padcu berlinskega zidu, ko se je tudi podoba Zahoda in Vzhoda začela spreminjati, pa se je podobno zgodilo tudi v primeru Bosne in Hercegovine in v Zalivski vojni. Pred tem se Zahod in Evropa nista identificirala toliko na ravni religije, temveč bolj na podlagi ekonomskega sistema - kapitalistična Zahodna Evropa in Zahod, proti socialističnim/komunističnim državam Vzhodne Evrope in drugih delov sveta. Tudi takrat je Drugi (za ZDA je bil ta Drugi predvsem Sovjetska zveza in obratno) služil kot razlog, zaradi katerega moramo Mi "stopiti skupaj", četudi ne predstavlja vedno realne grožnje za Naš obstoj.

Za novejšo razumevanje koncepta Zahoda je poskrbel Samuel Huntington v svojem delu Spopad civilizacij in že z naslovom načrtoval novo paradigmo odnosov med ljudmi, narodi, „civilizacijami“. Ker gre za vplivno delo, katerega ideje so posvojili predvsem neokonzervativci, ki so krojili ameriško politiko v času administracije Georga W. Busha, si ga je vredno bolj natančno pregledati tudi na tem mestu. Tu je ponovno potrebno opozoriti, da je namen vključitve Huntingtona zgolj prikaz duha časa preteklega desetletja (vendar so bili tudi pred Huntingtonom avtorji, ki so imeli podobna stališča). Ne bomo preučevali njegovih intenc, temveč realne posledice njegovega diskurza. Te ideje so se odražale tudi v medijskem

diskurzu ter javnem mnenju na Zahodu, kar odgovarja na vprašanje, kako se je Zahod percipiral pred arabskimi revolucijami v odnosu do Orienta in islama.

Huntington svet razdeli na devet civilizacij: zahodno, latinsko-ameriško, afriško, islamsko, sinovsko, hinduistično, pravoslavno, budistično in japonsko. Pri načrtovanju meja Zahoda pa ima kar nekaj težav. Zahod naj bi, prvič, uporabljali za označevanje tistega, kar je nekoč bilo zahodno krščanstvo (Huntington 2005, 53). Drugič je pri določanju meja kot del zahodne civilizacije določil Evropo do njenih meja na vzhodu in jugu s pravoslavno civilizacijo, Kanado, ZDA in Grenlandijo, Novo Zelandijo, Avstralijo, s Papuo-Novou Gvinejo ter delno s Filipini (Huntington 2005, 26-27). Po tretji opredelitvi naj bi zahodna civilizacija imela glavne sestavne dele v Evropi, Severni Ameriki in Latinski Ameriki (Huntington 2005, 51). V tem primeru je problematična predvsem Latinska Amerika, saj „je zrastle iz evropske civilizacije“ (Huntington 2005, 51), prevladujoča religija tam je rimokatoliška, a je po njegovem vseeno povsem drugačna od Evrope in Severne Amerike (Huntington 2005, 51). Tako smo dobili še tretjo „problematično“ kategorijo: prva kategorija so pravoslavni kristjani (so Naši, a ne povsem), druga so, glede na raso, Arabci, tretji pa prebivalci Srednje in Južne Amerike, ki so Nam tudi zelo podobni, a ne povsem enaki. Kot četrte bi lahko dodali tudi evropske muslimane (v Bosni in Hercegovini), ki prav tako niso povsem enaki kot Mi. Iz napisanega lahko sklepamo tudi, da tisti „pravi“ Zahod, glede na katerega se definira in klasificira vse ostale države, predstavljata Evropa (rimokatoliška in protestantska) in Severna Amerika.

Največjo nevarnost Zahodu po Huntingtonu predstavlja islam. Konflikt med Nami in Njimi naj bi bil posledica „razlike med muslimanskem konceptom islama kot načina življenja, ki prerašča religijo in jo povezuje s politiko, in zahodnokrščanskim konceptom ločenih kraljestev Boga in cesarja“ (Huntington 2005, 265).

Huntington nato nadaljuje z naštevanjem podobnosti med obema religijama: obe sta monoteistični in zato nagnjeni k dualističnemu dojemanju sveta (Mi-Oni), obe zatrjujeta, da sta edina prava vera, obe sta misijonarski in nagnjeni k spreobračanju nevernikov, džihad in križarske vojne sta vzporedna koncepta ... (Huntington 2005, 265-266). Toda Zahod je sekularen (Huntington 2005, 269) in ne razmišlja več o križarskih vojnah, medtem ko se na Bližnjem vzhodu dogaja islamski prepoved, ki „je dal muslimanom novo samozavest, da verjamejo v posebnost in vrednost svoje civilizacije in njenih vrednot v primerjavi z Zahodom“ (Huntington, 2005, 266). Verjetnost džihada pa je prav zaradi sekularizacije in modernizacije Zahoda veliko večja, saj naj bi muslimani to nemoralnost dojemali za večje zlo, kot je zahodno krščanstvo (Huntington 2005, 269).

Naslednji razlog za konflikt naj bi bila tudi „prizadevanja Zahoda, da bi njegove vrednote in institucije postale univerzalne, da bi obdržal svojo vojaško in gospodarsko premoč ter da bi posredoval v konfliktih v muslimanskem svetu“ (Huntington 2005, 266-267). Med muslimani naj bi to povzročalo „silovito zamero“ (Huntington 2005, 267) ter naraščanje protizahodnega razpoloženja.

Probleme naj bi predstavljalo tudi naraščanje muslimanskega prebivalstva, kar se da po Huntingtonu prevesti v naraščanje članstva v islamističnih gibanjih, ti pa se izseljujejo tudi na Zahod (Huntington 2005, 266). Huntington še posebej opozarja na nevarnost medsebojnih stikov in mešanja pripadnikov različnih kultur, saj to zgolj zaostre razlike med Nami in Njimi (Huntington 2005, 267).

In, kot Huntington zaključuje poglavje o Zahodu in Islamu:

Pravi problem Zahoda ni islamski fundamentalizem. Problem je islam, drugačna civilizacija, katere prebivalci so prepričani o večvrednosti svoje kultur in so obsedeni s svojo manjšo močjo. Problem za islam ni CIA ali Department of Defense. Problem je Zahod, drugačna civilizacija, katere prebivalci so prepričani o univerzalnosti svoje kulture in verjamejo, da jim njihova večja moč, četudi upada, nalaga dolžnost, da svojo kulturo zanesejo po vsem svetu. To so temeljne sestavine, ki podžigajo konflikt med islamom in Zahodom (Huntington 2005, 275).

Huntington torej vzpostavi zelo jasno ločnico med Nami in Njimi. Glede na njegove zapise se zdi, kot da Zahod in Orient loči nepremostljiv prepad, kot da se popolnoma razlikujemo drug od drugega. Podobnosti med domnevno Našo in Njihovo religijo so tisto, kar nas povsem ločuje, to pa se kaže tudi v političnih mitih o Arabcih. Njihova analiza bo tako tudi preverjanje, kako močne so Huntingtonove ideje danes.

3 ANALIZA POLITIČNIH MITOV O ARABCIH

Ker je analiza mitov neke družbe vedno tudi analiza „njenih najbolj samoumevnih, najbolj razširjenih in seveda najpomembnejših resnic, ki jih ta goji o sebi in drugih“ (Velikonja 1996, 10), se teh samoumevnosti pogosto zavemo šele, ko smo soočeni z drugačno podobo realnosti.

Na podlagi diskurzov in reprezentacij Arabcev v popularnih medijih sem identificirala štiri politične mite, ki so bili v preteklem desetletju najbolj prisotni:

1. Arabci so nasilni.
2. Arabcem ustreza avtoritaren sistem.
3. Arabce se lahko mobilizira le na podlagi verskih, protiizraelskih ali protiameriških čustev.
4. Arabci zatirajo ženske in verske manjšine.

Pri vsakem od naštetih mitov si bomo ogledali medijski diskurz in reprezentacije Arabcev pred arabskimi revolucijami, nato pa predstavili nekaj dogodkov, ki so se zgodili tekom arabskih revolucij, ki niso skladni z določenim mitom. Analizo posameznega mita bomo zaključili s pregledom medijskega diskurza na Zahodu po arabskih revolucijah. V sklepnem poglavju bomo preverili hipotezo in poskušali ugotoviti, ali je Zahod našete mite spremenil ali celo opustil.

Pri opisu dogodkov tekom revolucij se bomo osredotočili na Tunizijo in predvsem Egipt. Razloga za to sta dva. Prvič, tunizijska revolucija je bila prva in je kot taka spodbudila domišljijo ljudi v drugih arabskih državah, ki so bolj ali manj sledili tunizijskemu zgledu. Zahodni mediji so tunizijsko revolucijo relativno slabo spremljali. Poročanje so izboljšali šele, ko se je revolucija prelila tudi v Egipt, zato se največ zapisov, poročil in analiz nanaša prav nanj. Revolucija v Bahrajnu je bila iz različnih razlogov in s strani različnih medijev precej zapostavljena, tudi revolucija v Jemnu je bila deležna manj pozornosti tujih medijev, v Libiji in Siriji so se stvari nekoliko bolj zapletle z vojno in do danes se je že pozabilo, da so tudi tam ljudje na začetku zgolj mirno protestirali, državljani drugih arabskih držav pa so bili deležni le kakšne kratke novice.

3.1 ARABCI SO NASILNI

Leta 1981 je raziskovalka Shelley Slade objavila raziskavo javnega mnenja Američanov, kjer so preverjali njihov odnos do Arabcev ter ga primerjali z odnosom do Mehčanov in Izraelcev. Že takrat so Američani Arabce dojemali kot barbarske, krute (44 %), zahrbtne in prebrisane (49 %), bojovite in krvoločne (50 %) (Slade 1981, 147). To je bilo še preden so si uspeli ogledati animirani film Aladdin (1992), kjer so Arabce prikazali tako (slika 3.1 in 3.2):

Slika 3.1: Prodajalec sadja želi dekletu odsekati roko.

Vir: Lucius (2012).

Slika 3.2: Nevarni stražarji z mačetami.

Vir: Lucius (2012).

Po 11. septembru 2001 se je Arabce označevalo kot "skrajneže" in "teroriste". Tudi slovenski nacionalni medij je prevzel tak diskurz: *Skrajneži zavračajo premierja* (članek se nanaša na palestinske skrajneže, brigade mučenikov Al Akse, ki so Abasa pozvali k odstopu) (RTVSLO 2003c); *Za napadom Islamski džihad* (napad na Zahodnem bregu) (RTVSLO 2003b); *Skrajneži za izpustitev zapornikov* (ponovno se nanaša na palestinske skrajneže, v članku izvemo, da sta to organizaciji Islamski džihad in Hamas) (RTVSLO 2003a). Leta 2005 so *Skrajneži ustrelili dva Izraelca* (v Gazi) (RTVSLO 2005e).

Iz izbranih člankov lahko razberemo, kdo ali kaj je "skrajnež" v arabskem svetu. V prvi vrsti gre tu za nekatere konzervativne organizacije, ki so tudi politične. "Skrajneži" so tudi njihovi člani in podporniki, v izbranih primerih gre v glavnem za Palestince. Toda te organizacije in posamezniki niso "skrajni" zaradi svojih konservativnih prepričanj in gradenj svoje politične ideologije na podlagi religije. Takšne so namreč tudi mnoge politične stranke na Zahodu, ki so povsem legitimne. Tudi niso "skrajni" zaradi morebitnega nasilja, ki bi ga izvajali nad

"lastnim" prebivalstvom (Palestinci), še posebej v Gazi. O tem v novicah ne izvemo nič. Primarno so "skrajni" v odnosu do Izraela, saj so si za boj proti okupaciji palestinskih ozemelj in drugi represiji s strani Izraela izbrali oborožen odpor in teroristične akcije, ki pa v končni fazi prizadenejo izraelske civiliste. Brigade mučenikov Al Akse naj bi delovale na Zahodnem bregu, zaradi česar se jih lahko na prvo žogo poveže s Fatah. Abas se je zato moral zagovarjati, da "celica gibanja deluje na lastno pest", in to tik pred svojim obiskom v ZDA (RTVSLO 2003c).

Niso pa "skrajni" zgolj nekateri Palestinci (ne vemo, ali večina ali manjšina). V Iraku so *Samomorilci udarili desetkrat zapored* (za napade je prevzela odgovornost Al Kaida, v članku pa izvemo, da "samomorilske napade sicer večinoma izvajajo skrajneži iz Savdske Arabije, Egipta in Jemna" (RTVSLO 2005f). Ponovno "samomorilci" niso problematični v odnosu do domačega civilnega prebivalstva (Iračanov). Zapisano je, da je skupaj "v napadih umrlo 25 ljudi, okoli 100 pa je ranjenih" (RTVSLO 2005f). Toda tarča napadov naj bi bile ameriške in iraške vojaške patrulje (RTVSLO 2005f). Ko gre ameriška vojska "v akcijo", ubije skrajneže in ne ljudi: "Sile pod poveljstvom ameriške vojske so v Iraku v več racijah tik pred zoro ubile 26 skrajnežev, 17 pa so jih prijele" (RTVSLO 2007a).

Razlog za Njihovo nasilje naj bi tičal v Njihovi kulturi oziroma religiji. Tudi takratni ameriški predsednik George W. Bush je dejal, da "naj bi islamski skrajneži želeli uničiti ZDA, ker so ZDA krščanska država" (RTVSLO 2003d). Tudi Walid Shoebat, domnevno nekdanji palestinski terorist, ki ga televizijska mreža Fox News rada vabi v svoje oddaje, je v odgovoru na vprašanje, kako se je njegova teroristična pot začela, pojasnil: "Kot sem se naučil v palestinskem šolskem sistemu, vse od vrtca pa do srednje šole, kjer smo imeli islamsko vzgojo, se učili islamskega fundamentalizma, sem se začel udeleževati demonstracij, metal molotovke, rabine obmetaval s kamenjem ..." (Youtube.com 2008).

Redki in utišani so bili glasovi (ponavadi kar samih ljudi, na katere se mit nanaša in intelektualcev iz arabskih držav), ki se s tem mitom niso strinjali. V najboljšem primeru so Zahodu poskusili pojasniti kontekst, v katerem se nekateri ljudje zatečejo k nasilju. Tudi Edward Said je npr. v oddaji Hardtalk na BBC leta 2000 poskušal voditelju pojasniti, da je tudi nasilen odpor Palestincev posledica izraelske okupacije (Youtube.com 2011).

Tekom revolucij v Tuniziji in Egiptu so običajni ljudje, protestniki in protestnice začeli dobivati besedo tudi v zahodnih medijih. Sicer ne takoj na začetku, saj se je revolucija v Tuniziji začela ravno v božičnem in novoletnem času. Da ne bi motili praznične idile, so nas

mediji zgolj obvestili, da se tam "nekaj dogaja", vseeno pa smo lahko prišli do informacij in to bolj neposredno: preko družabnih omrežij, blogov in YouTubea. Protestniki so ne le z besedami (vzliki: „miroljubno, miroljubno“), pač pa tudi z dejanji kazali drugačno sliko: sami so bili neoboroženi, medtem ko so režimski represivni organi nad njimi izvajali nasilje.

Protesti v arabskem svetu so bili celo bolj miroljubni kot marsikateri protest, ki ga organizirajo na Zahodu, na kar je opozorila mlada Švedinja v dokumentarnem filmu *The republic of Tahrir* (Ashour 20012), ki je svojega prijatelja v Egiptu obiskala prav v času protestov. V zahodnih državah ob protestih pogosto pride do razbijanja izložbenih oken, zažiganja smetnjakov in parkiranih avtomobilov, medtem ko se to tekom protestov v nobeni izmed arabskih držav ni zgodilo. Še več, v omenjenem dokumentarnem filmu je prikazano, kako so se protestniki sami organizirali z namenom preprečevanja takšnih izgrediv. Zavedali so se, da bi lahko le en incident v slabo luč spravil celotno protestno gibanje, zato so oblikovali „komite za varnost“, med sabo izbrali varnostnike in varnostnice, ki so vsakega udeleženca/udeleženko protesta na trgu Tahrir pred vhodi identificirali (da se med protestnike ne bi „infiltrirali“ policisti, prav tako vstop ni bil dovoljen tujcem) in jim odvzeli ostre predmete.

Situacija je predsednike nekaterih zahodnih držav sprva spravila v zadrego, saj so se revolucije začele v državah, katerih predsedniki so bili Zahodu naklonjeni. Režimski represivni organi so tudi uporabljali orožje, ki so jim ga prodali zahodni zavezniki (na primer solzivce z oznako "made in USA") (Wali in Sami 2011). Izkazalo se je, da so tudi orodja, s katerimi je policija vdirala v elektronsko pošto in Facebook profile Tunizijcev, produkti ameriškega podjetja Secure Computing (OpenNet Initiative 2009).

Tunizijski, egiptovski in jemenski predsednik, pa tudi bahrajnska kraljeva družina, so (bili) smatrani za "prijatelje" Zahoda, zaradi česar so uživali vso podporo zahodnih voditeljev. Ameriška državna sekretarka Hillary Clinton je priznala, da ima odnos med ameriško administracijo in tunizijsko vlado veliko "pozitivnih aspektov", zaradi česar se ne nameravajo opredeljevati glede protestov v Tuniziji (Ahram Online 2011a). Tudi nekdanji francoski predsednik Sarkozy je imel s tunizijsko vlado, še posebej s predsednikom Ben Alijem, zelo dobre odnose, zato je ves čas protestov poudarjal, da "lahko le dialog prinese demokratične in trajne rešitve trenutne krize" (Ahram Online 2011b). Minister za zunanje zadeve v njegovi administraciji je celo ponudil pomoč Ben Alijevemu režimu, saj naj bi bila Francija pripravljena "posoditi" svoje policiste in njihov "know-how" tunizijskim kolegom, da bi lažje "vzdrževali red" (Chrisafis 2011). Na dan je prišlo tudi ameriško financiranje egiptovske vojske (vsako leto jim podari 1,3 milijarde dolarjev) (Beaumont in Harris 2011), ki je več

desetletij sama izbirala predsednike Egipta in se tudi danes še ni pripravljena umakniti z oblasti. Spoštovanje egiptovski vojski je na nedavnem obisku (15. julija 2012) izkazala tudi Hillary Clinton.

Po odhodu predsednikov Egipta, Tunizije in Jemna se je tudi tam zvrstilo nekaj dogodkov, kjer je bilo demonstrirano nasilje. Eden izmed takih je bil dogodek na nogometni tekmi v Port Saidu. RTV Slovenija je o tem bolj obsežno poročala v članku *Foto in video: V nasilnem obračunu na nogometnem igrišču več kot 70 mrtvih* (RTVSLO 2012a), a v tem primeru niso poročali o "skrajnejših", pač pa o "navijačih". Na spopade med rivalskimi nogometnimi ekipami smo tudi na Zahodu navajeni, na tak način pa je bil predstavljen tudi dogodek. Med prvimi 15 komentarji (dostopni na enakem naslovu kot novica) je bilo sprva izraženo ogorčenje: "*Kam gre ta svet? Zdi se mi, da se je začel vrteti v drugo smer ...*" (uporabnik g3nius.); "*omg, kaj takega na fuzbal štadionu pa še ne ...*" (uporabnik Blazz).

Res je sicer, da zgornja komentarja poudarjata ekstremnost dogodka, tak je tudi bil, saj naj bi po poročanju v tem nasilju umrlo 79 ljudi (RTVSLO 2012a). Tem komentarjem je sledila umestitev dogodka v kontekst revolucij: "*Nenormalno in obsojanja vredno! Ta vojna in težnja po demokraciji je pač terjala že veliko preveč življenj in sprašujem se, če jim prej, pod diktatorskim vodstvom, ni bilo bolje!?*" (uporabnik Matevž#21).

Nekateri so na dogodek gledali kot na upor: "*Ljudje imajo vsega dovolj. Vsepovsod.*" (uporabnik mc007). Drugi pa so v tej tragediji že prepoznali reprezentacijo in/ali posledice islamizma: "*jep... začelo se je na polno.. salafitski radikalni islamizem pač pušča posledice*" (uporabnik krejzi).

Iz novice bi težko sklepali, da so novinarji začeli povsem drugače poročati o dogodkih v arabskem svetu, ker tragedija na nogometni tekmi in teroristični napad nista primerljiva dogodka. Je pa iz navedenih komentarjev razvidno, da je ideja o "skrajnejših" v povezavi z religijo ter nasiljem v arabskem svetu še vedno živa.

3.2 ARABCEM USTREZA AVTORITAREN SISTEM

Če izhajamo iz Huntingtona, je nekaj v religiji, da drugače vidimo idealni politični sistem in željeno oblast. Glede na to predpostavko se je pri strokovnjakih za islam in/ali arabski svet razvila debata, ki traja še danes, in sicer, ali lahko Zahod vsiljuje svoje ideale, vrednote, poglede in koncepte muslimanskemu svetu (diskurz desnice) ali pač ne (diskurz leve).

Leta 1990 so v reviji *The Economist* tako povzeli diskurz levice: arabisti in zahodne univerze opozarjajo na uporabo zahodnih preizkusov demokracije v arabskem kontekstu (*The Economist* 1990, 12. maj), "strokovnjaki" za arabski svet pa menijo, da Arabci prav zaradi svoje religije sprejemajo in si celo želijo avtoritarne oblasti; brez močnega vodje bi namreč nekatere arabske države razpadle v vojskujoča se plemena (*The Economist* 1990, 12. maj). Gre za precej točen opis diskurza, ki je v primerjavi s Huntingtonom veliko bolj razumevajoč do Drugega, a vendarle orientalističen.

Tak strokovnjak je bil tudi sir John Glubb, britanski general, ki je veliko časa preživel v arabskem svetu in ga vzljudil kot orientalist. V svojem delu *My Years with the Arabs* (v poglavju o politiki) poudari, da še "nihče, nikoli in nikjer ni iznašel idealnega načina vladanja ljudem" (Glubb 1971, 14), in nadaljeval: "Če se ozremo okoli sebe danes, z našimi stavkami, protesti in našo finančno krizo, našo naraščajočo stopnjo kriminala, lahko komajda rečemo, da smo iznašli idealni sistem. A vseeno vztrajamo pri tem, da vsi na svetu sprejmejo naše metode" (Glubb 1971, 14). Še vedno gre torej za Naše metode, Naš sistem, četudi se očitno (zaradi stavk, protestov ...) niti Mi z njim ne strinjamo. Mi smo v tem primeru Zahodnjaki (ne na primer delavci), Oni pa Arabci (ne na primer delavci). V poglavju *Vladanje* pa začne z zgodbo preroka Mohameda, ki je bil verski, administrativni in vojaški vodja ljudi. Zaradi tega je bil vsak naslednji muslimanski režim v rokah enega človeka, ki je bil verski, vojaški in politični vodja države (Glubb 1971, 15-16). Sklep: Arabci preferirajo avtoritarnega vodjo pred demokratičnim. To je povsem normalno, le Mi tega ne želimo sprejeti. Morda bi pa celo Nam tak sistem bolj ustrezal.

The Economist je sicer pravilno opisal problematično stališče različnih intelektualcev, kar pa ne pomeni, da je njihovo kaj manj problematično. Leta 2002 je stopil v bran ideji Bushove administracije o "širjenju demokracije", pri čemer so sicer opozorili, da Zahod ne sme vsiljevati svojih vrednot Arabcem, ampak sta medverska toleranca in liberalna demokracija ideji, ki bi ju morali sprejeti tudi Arabci (*The Economist* 2002, 21. marec).

Na želje ameriških neokonservativcev se je odzval Hosni Mubarak in leta 2004 opozoril, da bi prehitro odpiranje vrat ljudem pomenilo kaos (Steele 2004), kar je Zahodu demonstriral leta 2005. Novembra in decembra 2005 je namreč prvič dovolil Muslimanski bratovščini imeti odprto kampanjo pred parlamentarnimi volitvami. Ti so postali največja opozicijska stranka, Mubarak pa je tako Zahodu poslal sporočilo, ki ga je najbolje opisala novinarka egipčanskega rodu Mona Eltahawy: "Vidite kaj se zgodi, če se odprem? Ali jaz ali islamisti" (Eltahawy 2005a).

V pregled sem vzela štiri novice, ki so vezane na predsedniške in parlamentarne volitve v Egiptu leta 2005. V novicah *Egipčani volili predsednika* (RTVSLO 2005b) in *Egipčani izbirali parlament* (RTVSLO 2005a) sicer omenjajo določene nepravilnosti, ki so se zgodile na volitvah: od težav nevladnih organizacij, ki niso smele opazovati poteka predsedniških volitev, ter pristranskosti (v prid Mubaraka) medijev (RTVSLO 2005b), do drugih nepravilnosti med parlamentarnimi volitvami (kupovanje glasov, ustrahovanje ...) (RTVSLO 2005a). V omenjenih dveh novicah je zgolj povzetek nekaterih statističnih podatkov, volilnih pravil ipd., iz njih pa se ne da sklepati, če Egipčanom tak sistem ustreza ali ne, lahko le sklepamo, da volitve niso bile povsem demokratične.

V novici *Med volitvami v Egiptu ena žrtev* (RTVSLO 2005c) so poročali o smrtnih žrtvah in ranjenicah, ki so bili žrtve "spopada" med policijo in volilci. Kot izhaja iz novice, je bil pri tem ubit podpornik levičarskega kandidata, spopadli pa so se tudi podporniki Muslimanske bratovščine in Mubarakove Nacionalne demokratske stranke. Novica se nato nadaljuje z navajanjem nekaterih dejstev (kdaj potekajo volitve, koliko sedežev je v parlamentu, koliko naj bi jih posamezna stranka zasedla ipd.). Ponovno se tudi ta novica ne ukvarja z vprašanjem, ali je ljudem všeč avtoritarni sistem. Konflikti in spopadi so zgolj posledica različnih političnih preferenc v nedemokratičnem sistemu.

V četrtem članku, *Muslimanska bratovščina uspešna* (RTVSLO 2005d), pa sporočijo, da so "opozicijski islamisti" v zadnjem krogu volitev povečali število sedežev v parlamentu, da ima Mubarakova stranka še vedno veliko prednost ter, da so tudi ZDA kritizirale "skrb vzbujajoče" dogodke.

Glede na obravnavane novice lahko rečemo, da je RTV Slovenija zavzela nekakšno nevtralno pozicijo in se ni spuščala v analize volilnega sistema, dogajanja med volitvami in stanja v družbi. To je absolutno razumljivo, glede na to, da bi se kakršno koli opredeljevanje lahko končalo pri vprašanju vsiljevanja zahodnih idealov in vrednot v nek drug svet. Vseeno pa so s takšno držo spregledali pristno (ne zgolj politično motivirano) nezadovoljstvo ljudi v Egiptu.

Kot se je izkazalo v času revolucij, so avtoritarni režimi na Bližnjem vzhodu bolj ustrezali Zahodu kot Arabcem in to ne zgolj zaradi servilnosti nekaterih diktatorjev. V Njih so imeli priročen izgovor, ko je bilo potrebno "stopiti skupaj". Skorumpirane in nasilne režime ter predsednike, ki so bili na oblasti več desetletij in so ponavadi predpogoj za razvoj takšnega sistema, so v januarju 2011 začeli rušiti državljani. Zahod je dobil priložnost, da se nauči še nekaj arabskih besed: „Ljudje želimo padec režima“ (namesto „Smrt Ameriki“) in „demokracija“ (na srečo se tudi zvočno v arabščini sliši podobno kot v zahodnih jezikih, tako

da smo jo lahko razumeli) namesto „džihada“, glavne zahteve, ki so bile jasno in glasno izražene predvsem v Egiptu, pa so bile "kruh, svoboda, socialna pravičnost" ter "dostojanstvo" (Elyachar in Winegar 2012).

V Tuniziji in Egiptu so v dokaj kratkem času po odhodu predsednikov organizirali volitve, udeležba na njih je bila primerljiva z udeležbo v zahodnih državah (v Tuniziji 54,1 %, v Egiptu 54 %) in ljudje so ostali mirni, četudi ni zmagala njihova opcija.

Po strmoglavljenju diktatorjev in ob organizaciji volitev so bili konservativci na Zahodu navdušeni. Paul Wolfowitz, ki je bil namestnik Donalda Rumsfelda od leta 2001 do 2005, je bil nad dogodki v Tuniziji in Egiptu navdušen in je dejal, da se je končno pokazalo, kako so se motili tisti, ki so leta in leta govorili, da je Arabcem vseeno za svobodo (Wolfowitz 2011). "To niso bili nemiri (riots) za kruh. To so bile demonstracije za svobodo" (Wolfowitz 2011). Navdušen je bil tudi George W. Bush, ki je v svojem članku *Arabska pomlad in Ameriški ideali* poudaril, da mora Amerika nadaljevati s "promocijo svobode" tudi v državah Severne Afrike in Bližnjega vzhoda, saj "če Amerika ne bo podprla napredovanja demokratičnih institucij in vrednot, kdo bo?" (Bush 2012). Mubarakov zadnji podpredsednik Omar Suleiman je dejal, da Egipt še ni pripravljen na demokracijo (Cohen 2011). Iz Busheve izjave izhaja, da tudi nobena druga arabska država ni, zato nujno potrebujejo Našo pomoč. Še prej pa je treba Arabcem razložiti, kaj v resnici hočejo (izjava Wolfowitz).

Maja in junija 2012 so v Egiptu potekale tudi predsedniške volitve. Za analizo sem izbrala članek s portala RTV Slovenija, ki se na to nanaša. Objavljen je bil po koncu prvega kroga volitev z naslovom *Za predsednika Egipta v drugi krog islamist in sekularist* (RTVSLO 2012c). V članku poročajo, kot že naslov pove, da sta se v drugi krog volitev prebila Mohamed Morsi in Ahmed Šafik, zadnji Mubarakov podpredsednik. Poročajo tudi o tem, da so volitve potekale mirno ter volilno udeležbo (50 %) smatrajo za visoko.

Težava v članku se pojavi že v naslovu, saj ob uporabi besede "islamist" vzbudi določeno percepcijo le-tega, ki je na Zahodu negativna. Na drugi strani pa tudi beseda "sekularist" zbuja določene predstave, ki so, za razliko od besede "islamist", pozitivne, saj so tudi Zahodne države sekularne. Težavno v tem primeru je zgolj to, da te predstave ne upoštevajo konteksta v Egiptu. Ahmed Šafik ni zgolj "sekularist", je tudi del starega Mubarakovega režima.

Kako negativna je konotacija besede "islamist" prikaže tudi komentator novice, kjer besedo "islamist", uporabljeno v naslovu članka, sam nadomesti z besedo "skrajnejš": "*Muslimanska*

bratovščina v Egiptu, Tuniziji, Libiji, pa tudi v Siriji. Zahod pridno skrbi, da skrajnežev, ki so uradno naši nasprotniki v vojni proti terorizmu, Asad ne zmeče v morje. Če se tu ne pripravlja konflikt globalnih razsežnosti, naj me koklja brcne" (uporabnik MZ).

Iz komentarja uporabnika MZ je razvidno tudi, da med nekaterimi ljudmi obstaja določen strah, ki je posledica sprememb v arabskem svetu. Gre za strah, da je vse skupaj delo Zahoda ter da v resnici ta dela proti svojim (nekdanjim) interesom, saj s podporo "skrajnežem" ustvarja teren za "konflikt globalnih razsežnosti". Absolutno ne gre spregledati interesov Zahoda, ki jih ima do arabskih držav, a tudi takšen pogled zanemarija kontekst v Egiptu, pred in po začetku revolucij. Lahko pa (glede na analizo) rečemo, da smo ta mit opustili.

3.3 ARABCE SE LAHKO MOBILIZIRA LE NA PODLAGI VERSKIH ALI PROTIIZRAELSKIH IN PROTIAMERIŠKIH ČUSTEV

V že omenjeni raziskavi leta 1981 je 40 % Američanov bilo mnenja, da so vsi ali večina Arabcev antikrščanski in antisemitski (Slade 1981, 147). Kar 44 % jih je bilo tudi mnenja, da želijo Arabci uničiti Izrael (Slade 1981, 147). Mediji so to prikazovali tudi v preteklem desetletju in mnogi to počnejo še danes.

Leta 2000 so v kinematografih začeli predvajati film *Rules of Engagement* režiserja Williama Friedkina, v katerem se pojavi tudi nekaj znanih zvezdnikov v glavnih vlogah (Tommy Lee Jones, Samuel L. Jackson). V filmu je dobro prikazano, kako si Američani in Zahod predstavljajo proteste v arabskem svetu.

Slika 3.3: Na protestih streljajo moški.

vir: Rules of Engagement (2000).

Slika 3.4: Na protestih streljajo ženske.

vir: Rules of Engagement (2000).

Slika 3.5: Na protestih streljajo otroci.

vir: Rules of Engagement (2000).

Ti protesti se odvijajo v Sani, glavnem mestu Jemna, pred ameriško ambasado. Protestniki naj bi nasprotovali ameriški prisotnosti v Perzijskem zalivu. Vsi so oboroženi, precej čudno oblečeni, glavno sporočilo prizorov pa je, da nihče ni nedolžen, da so vsi teroristi in sovražijo Nas. S slik 3.3, 3.4, 3.5 in filma sicer izhaja, da lahko Mi proti Njim uporabimo katero koli orožje, da je vsakdo legitimna tarča in da moramo delovati brez usmiljenja. Tudi Oni se Nas namreč ne bi usmilili.

Na tem mestu si je vredno ogledati še ideje Huntingtonovega predhodnika, pri katerem je dobil navdih, ter politika, ki je Huntingtonove ideje nekritično sprejemal. O viru Njihove jeze je imel veliko povedati Bernard Lewis v svojem eseju *The Roots of Muslim Rage*, kjer je tudi izumil skovanko "spopad civilizacij". Po njegovem so za Njih problem Naše judovsko-krščanske korenine, Naš sekularizem, Naša modernizacija (Lewis 1990). Vprašanje "zakaj Nas sovražijo?" si je nato postavil tudi George W. Bush v nagovoru kongresa 20. septembra 2001 in si odgovoril:

Sovražijo nas zaradi tega, kar vidijo prav tu v tej dvorani danes: demokratično izvoljeno oblast. Njihovi voditelji so samooklicani. Sovražijo naše svoboščine: svobodo veroizpovedi, našo svobodo govora, našo svobodo, da volimo, se združujemo in da se ne strinjamo en z drugim.

Oni želijo strmoglaviti obstoječe vlade v mnogih muslimanskih državah, kot so Egipt, Savdska Arabija, Jordanija. Oni želijo napoditi Izrael ven iz Bližnjega vzhoda. Oni želijo spoditi kristjane in Jude ven iz ogromnih regij v Aziji in Afriki (CNN 2001, 21. september).

Le redki so dvomili v idejo, da Nas Oni sovražijo, kar je posledica tega dominantnega diskurza. Glede na to, da so bila na Zahodu protijudovska čustva med ljudmi skozi zgodovino precej močna, je njun (ali njihov, če dodamo še Huntingtona) diskurz prispeval tudi k temu, da je Zahod prepoznal drugega sovražnika, proti kateremu je lahko nastopil skupaj z Izraelom - prijateljsko in zavezniško. Antisemitski sionizem (koncept Slavoj Žižka) na Zahodu je rezultat tega.

V preteklem desetletju so se mediji, tudi RTV Slovenija, potrudili poiskati podobne prizore kot v zgoraj omenjenem filmu tudi v resničnem življenju.

Slike 3.6, 3.7 in 3.8 so bile objavljene v članku *Foto: Po svetu gnev nad Izraelom* (RTVSLO 2008), kjer so objavljene fotografije protestov v različnih državah zaradi bombardiranja Gaze leta 2008.

Slika 3.6: Goreča zastava Izraela, Jordanija.

vir: RTVSLO (2008).

Slika 3.6 naj bi bila posneta v Jordaniji, njeno sporočilo pa je precej bolj zaskrbljujoče kot podoba, ki jo prikazuje. Prikazani so mladi fanti, otroci, ki nosijo gorečo zastavo Izraela. Glede na kontekst protestov, lahko jezo razumemo. Sporočilo slike je podobno kot pri sliki 3.5, ki tudi otroke prikaže kot teroriste, skrajneže, nasilneže, ki sovražijo Nas. Podoba na sliki se sklada z izjavami "nekdanjega terorista" Walida Shoebata o "islamski vzgoji" in "učenju islamskega fundamentalizma" že pri mladih letih. Torej tudi otroci niso "nenevarni", niso nedolžni in, tako kot njihovi očetje, sovražijo Izrael.

Slika 3.7: "Tipičen" protestnik v Jemnu.

vir: RTVSLO (2008).

Slika 3.8: "Tipičen" protestnik v Španiji.

vir: RTVSLO (2008).

Medtem ko na sliki 3.7 vidimo prototip "skrajneža", lahko na sliki 3.8 vidimo "normalnega" protestnika – vsaj tako ju vidi Zahod. Mnogi ljudje so bili jezni zaradi izraelskega napada na Gazo, zato so protesti potekali na različnih koncih sveta. Toda na Zahodu, po slikah sodeč, organiziramo "normalne" proteste, kjer s transparenti izrazimo svoje nestrinjanje s politiko določenih držav. Prav tako si ne zakrivamo obrazov. Protestnika na sliki 3.8 si lahko predstavljamo tudi na kakšnih drugih protestih, na primer proti varčevalnim ukrepom,

medtem ko bi protestnika na sliki 3.7 le s težavo premaknili v kakšen drug kontekst, ki ni protiameriški ali protiizraelski.

Protesti v arabskem svetu v začetku lanskega leta z Izraelom in ZDA niso imeli nikakršne zveze, prav tako ne z religijo. Kot je razložil Žižek: "V najboljši sekularni demokratični tradiciji so se ljudje preprosto uprli zatiralskemu režimu, njegovi korupciji in revščini, ter zahtevali svobodo in ekonomsko upanje" ter zahodnim liberalcem, ki so verjeli, da se lahko množice mobilizira le na podlagi verskega fundamentalizma in nacionalizma, pokazali, da se motijo (Žižek 2011).

Upori so bili reakcija na ekonomsko situacijo v državah ter na nasilje režima. V Egiptu in Tuniziji so imeli že dodobra vpeljan „zahodni“ kapitalizem, z njim pa so živeli mnogo dlje kot na primer Slovenija. Egipt je prve neoliberalne reforme začel izvrševati že v 70. letih prejšnjega stoletja, ko je socialističnega (a še vedno s strani vojske izbranega) predsednika Nasserja nadomestil proameriški Anwar Sadat. Tudi Tunizija je, po navodilih Svetovne Banke in Mednarodnega denarnega sklada, že v drugi polovici 80. začela ukinjati subvencije za hrano in začela s privatizacijo državnega premoženja, kar se je v 90. le stopnjevalo, Tunizijci pa so postali poceni delovna sila za Evropsko unijo (Chossudovsky 2011).

Mediji so bili osredotočeni zgolj na dogodke, ki bi ta mit lahko potrjevali, ne opazijo pa protestov in stavk, ki niso osnovani na verskih, protiameriških ali protiizraelskih čustvih. Mnogi mediji, tudi slovenski, so tako leta 2004 "spregledali" gibanje Kifaya, propalestinsko in protivojno gibanje, ki ni bilo usmerjeno proti politiki Izraela, pač pa proti politiki Egipta, ki Palestincem ni naklonjena. Gibanje je med prvimi zahtevalo odstop Mubaraka (Eltahawy 2005b). Leta 2006 so novinarji pozabili omeniti stavko delavcev tekstilne tovarne v Mahali (El-Hamalawy 2011), v kateri je zaposlenih okoli 24.000 ljudi. Leta 2008 so prav tako protestirali delavci tovarne v Mahali, podprli pa so jih tudi mladi v Kairu in drugod po Egiptu ter ustanovili Gibanje mladine 6. aprila, ki je imelo pomembno vlogo leta 2011 pri organiziranju protestov.

V času po revolucijah pa se je zgodil napad na izraelsko veleposlaništvo v Kairu. RTV Slovenija je ob tem objavila novico *Foto: Po vdoru v izraelsko veleposlaništvo Egipt v stanju pripravljenosti* (RTVSLO 2011). V njej je kot povod za dejanje omenjena "smrt policistov po napadu na izraelski avtobus", oziroma, bolj natančno, egiptovske policiste naj bi ubile izraelske sile, proti čemur so nekateri ljudje protestirali, to pa je na koncu pripeljalo vdora v ambasado. V komentarjih so si to ljudje razlagali na različne načine. Najpogostejši pogled na

to je strnjen v naslednjih dveh komentarjih: "*To zahodno podpiranje vstaj v Arabskih državah, se bo vrnilo kot bumerang /.../*" (uporabnik jast123), "*Kaj je Obama, a ti niso več vseč oboroženi "facebook protesniki" širitelji demokracije in svobode??*" (uporabnik xyz72). Uporabnik Kejko pa je zapisal le "*Arabci pač*".

Problematičnost takšnega diskurza, ki za vsemi revolucijami vidi delo Zahoda in hkrati ne upošteva situacije v Egiptu, sem omenila že v primeru predhodnega mita. V obdobju, ko se je napad na veleposlaništvo zgodil, je bilo v Egiptu precej stavk in protestov, tako da ljudje niso bili jezni zgolj zaradi uboja policistov s strani izraelskih sil. A ta kontekst ni omenjen niti v članku niti v komentarjih, ki so tako proti ZDA in njihovem imperializmu, a očitno hkrati tudi proti ljudem.

Ne glede na to pa lahko trdimo, da smo tudi ta mit opustili. Arabce se lahko mobilizira tudi na podlagi drugih razlogov, ni pa še izginilo prepričanje, da Nas sovražijo.

3.4 ARABCI ZATIRAJO ŽENSKO IN VERSKE MANJŠINE

Mit o zatiranju žensk se nanaša na vse muslimane in ne zgolj Arabce. Vedno, ko se govori o zatiranju žensk v muslimanskem svetu, se izpostavi tudi določene posebnosti v arabskih državah. Tak primer je obrezovanje genitalij žensk v Somaliji, Sudanu in Egiptu, ki ga Robert Spencer (kritik islama) in Phyllis Chesler (izraelska feministka) v svojem delu *The Violent Oppression Of Women In Islam* razumeta kot posledico muslimanskih zakonov, ki naj bi zapovedovali obvezno obrezovanje tako moških, kot ženskih genitalij (Spencer in Chesler 2007, 8). Čeprav se zavedata, da ni to zgolj muslimanski običaj, saj ga prakticirajo tudi v nemuslimanskih afriških državah, ga preverita pri imamu v Kairu, ki jima pove, da je obrazovanje žensk hvalevredna praksa, ki da ženskam čast (Spencer in Chesler 2007, 9). Tako ni potrebno več naprej raziskovati, saj bi morda odkrila, da je to afriški običaj, ki ga ne izvajajo niti v vseh afriških niti arabskih državah v Afriki, prav tako ne v drugih državah, kjer prevladujejo muslimani.

Tukaj je še Savdska Arabija, kjer je ženski prepovedano sprehajati se brez moškega. Ta mora biti njen bližnji sorodnik, v nasprotnem primeru pa ji grozi aretacija zaradi prostitucije (Spencer in Chesler 2007, 6). Tudi za to je razlog religija in ne oblast v Savdski Arabiji. Drugi načini, na katere v arabskem svetu zatirajo ženske, so pretepanje, poligamija in neenostavna pot do ločitve od moža, suženjstvo žensk, otroške poroke, posilstva, uboji iz časti ter obvezno zakrivanje las in obraza žensk (Spencer in Chesler 2007).

Na portalu RTV Slovenija so ta mit pogosto prikazovali v člankih, ki ne spadajo pod novice, pač pa pod rubriko, ki je namenjena širjenju obzorij bralcev (Ture avanture). V članku *Ste ženska in potujete sami?* (RTVSLO 2007b) tako izvemo, da "v državah, kot so Burma, Egipt, Iran, Kenija, Kuvajt in Savdska Arabija, se bo nekaterim ljudem zdelo žaljivo, da ženska nosi majico s kratkimi rokavi" (RTVSLO 2007b), v intervjuju s popotnikom Tadejem Bolto z naslovom *O Jemnu iz prve roke* (RTVSLO 2010) pa izvemo, da so "jemenski moški izredno ljubosumni", "ne razumejo zahodnjakov, kako lahko dovolimo, da nekdo vidi naše deklet oziroma ženo" ter, da "oni svojo ženo dojemajo kot svojo last" (RTVSLO 2010).

V tem diskurzu je razlika med Nami in Njimi dobro vidna. Mi dovolimo nošenje kratkih rokavov ženskam, Oni pa to vidijo kot žaljivo. Mi dovolimo, da kdo vidi Naše deklet, Oni nikakor. Mi žene ne dojemamo kot svojo last, Oni pač. Prav tako je vidno, kdo v Našem in Njihovem svetu postavlja pravila, daje dovoljenje (in tu imata oba svetova skupno točko) - moški. Takšen diskurz pa ustvarja tudi vtis o arabski ženski kot o nemočnem, ubogem, tihem in ponižnem bitju, ki se ne zmore, ne zna ali se noče postaviti zase.

V arabskih revolucijah so ženske igrale zelo aktivno vlogo in, glede na izjave protestnic, na trgu Tahrir v Kairu v 18-dnevnih protestih, ki so Mubaraka prisilili oditi iz oblasti, ni bilo nikakršnega nasilja ali diskriminacije žensk s strani moških protestnikov. Prav tako so moški v eni najbolj konservativnih držav na Arabskem polotoku, v Jemnu, brez problemov sledili navodilom in napevom Tawakel Karman (Eltahawy 2011). Asmaa Mahfouz, ena izmed ustanoviteljic Gibanja mladine 6. aprila, je v svojem videoblogu osebno pozvala ljudi v Egiptu, naj se udeležijo protestov 25. januarja 2011. Mona Seif, aktivistka, je bila zaradi svojega protirežimskega delovanja aretirana še v času Mubaraka. Gigi Ibrahim, aktivistka, je imela pomembno vlogo pri organizaciji protestov v Kairu. Lina Ben Mhenni, aktivistka, je na svojem blogu obveščala Tunizijce o protestih, ko jih državni mediji niso želeli pokrivali. Tawakel Karman, novinarka in dobitnica Nobelove nagrade za mir, je v Jemnu organizirala proteste. To je le nekaj žensk, ki so aktivno sodelovale v revolucijah in hkrati analizirale dogodke na terenu za tuje medije, je pa še na tisoče revolucionark, ki jih mediji na Zahodu ne poznajo po imenih, a so jim jasno dale vedeti, da obstajajo, da imajo glas ter da so že od nekdaj sposobne postaviti se zase, a jih prej niso zaznali. Prav tako ne gre zanemariti tistih, ki se protestov niso udeležile, a so poskrbele, da so se jih lahko udeležili njihovi sorodniki in prijatelji.

Nemuslimanski Arabci in druge manjšine so deležni pozornosti Zahoda le redko, a še takrat vedno v kontekstu ogroženosti pred muslimansko večino in nikoli v kontekstu sodelovanja, prijateljstva, tovarištva med pripadniki ene in druge verske oziroma etnične skupnosti.

1. januarja 2011, še pred začetkom revolucije v Egiptu, se je zgodil napad na koptsko cerkev v Aleksandriji, v katerem je umrlo 21 ljudi. Po poročanjih naj bi bila za to odgovorna neka organizacija, ki je povezana z Al Kaido (Samuel 2011). Na napad se je odzval tudi francoski predsednik Sarkozy, ki je dejal, da so kristjani na Bližnjem vzhodu žrtve verskega čiščenja (Samuel 2011).

Nekaj tednov kasneje so se začeli protesti v Egiptu. Do Zahoda so pripotovale naslednje slike:

Slika 3.9: Musliman in kristjan 6. februarja 2011, Kairo.

vir: Anne Alexander (2011).

Slika 3.10: Kristjani varujejo muslimane med molitvijo.

vir: Samir Khalil Samir (2012).

Slika 3.11: Protestnice v Kairu vzklikajo: "Muslimani in kristjani z roko v roki".

vir: Ahram Online (2011c).

Na fotografijah, ki so nastale v času po začetku revolucij, lahko vidimo, da med muslimani in kristjani v Egiptu, med običajnimi ljudmi, ni nikakršnega sovraštva ali sporov, ki bi temeljili na religiji. Njihovo sodelovanje in enotnost sta bila najboljši odgovor nemški kanclerki Merkel, ki je razlagala, da je "multi-kulti" mrtev. Hkrati so odgovorili tudi na prej omenjen Sarkozyjev komentar in mu pokazali, da kristjani na Bližnjem vzhodu niso žrtve, še posebej ne žrtve etničnega čiščenja. Bližje temu so Romi v Franciji.

V letu po začetku arabskih revolucij je na Zahodu odmevala zgodba o Amini, 16-letnem dekletu iz Maroka, ki je storilo samomor po tem, ko je bila prisiljena poročiti se z moškim, ki jo je posilil. Medtem ko se je arabski svet močno zgražal nad zakonodajo, ki to omogoča, ter nad starši Amine, ki so jo v to prisilili, je Zahod spet izkoristil priložnost za zgražanje nad kulturo in religijo v Maroku. Takoj, ko se je za dogodek izvedelo, so ženske in moški v Maroku organizirali proteste proti takšnim zakonom, na spletnem portalu nacionalne RTV Slovenija pa je bila objavljena novica *Bodo v Maroku le prepovedali poroke deklet s posiljevalcem?*, v podnaslovu pa je pisalo *"Aktivistke za pravice žensk: Amino je ubila zakonodaja!"* (RTVSLO 2012b). V novici je sicer omenjeno, da sodniki v takšnih primerih radi izvajajo pritiske nad družinami deklet, omenjeni so tudi protesti aktivistk v Maroku, toda novica je bila tudi opremljena z naslednjo sliko (slika 3.12):

Slika 3.12: Ženske v arabskih državah.

vir: RTVSLO (2012a).

Pod fotografijo so dodali še zapis: "Glede na maroški kazenski zakonik je zagrožena kazen za posiljevalca od pet do deset let, če je žrtev mladoletna, se lahko kazen zviša na od deset do dvajset let zaporne kazni" (RTVSLO 2012, 18. marec). Komentatorji novice pa niso bili niti začudeni: "*Boli me srce za vse ki se rodijo v take srednjeveške 'kulture'..*", "*Kaj zakonodaja, tudi verski temelj takšne zakonodaje!*".

Glede na komentarje nekateri še vedno mislijo, da je to del kulture, nazadnjaške in barbarske. Čeprav je omenjena zakonodaja, v tem primeru pa tudi pritiski sodnikov, drugi komentator vidi težavo v veri, ki naj bi bila temelj takšni zakonodaji.

V tem primeru je z izborom slike ter s pripisom pod njo tudi sam članek napeljeval k takemu razmišljanju. S sliko 3.12 so ponovno prikazali nemočne, zatirane, domnevno arabske ženske, ki potrebujejo Našo pomoč. Tudi v tem primeru lahko rečemo, da mit še živi.

Zgodba bi se lahko brala drugače, če bi novico opremili s sliko 3.13, na kateri ženske niso prav nič prestrašene, šibke, potrebne Naše pomoči.

Slika 3.13: Protesti za Amino in za spremembo zakonodaje v Maroku.

vir: Islamophobia Today (2012).

4 SKLEPNE UGOTOVITVE

V nalogi pred Vami je bilo prikazano, kako se je na Zahodu ustvarjala podoba subjekta, Arabca, njegove lastnosti, načini razmišljanja, vrednote ipd., pri čemer se je vedno zanemarilo, ignoriralo tiste aspekte, ki se z zahodno percepcijo niso skladale. Politični miti o Arabcih so se skozi zgodovino spreminjali in izginjali, nato pa nastali novi (obstajali so tudi miti o pasivnosti Arabcev, o Njihovi prevarantski naravi, o Njihovem nezasluženem bogastvu, o čemer je več pisal Edward Said v svojem delu *Orientalizem*), vsakič pa so bili prilagojeni idejam, ki so konstituirale koncept Zahoda. Orientalec, Arabec, musliman je bil za Zahod vedno Drugi, v najbolj skrajni obliki celo sovražnik, v milejših oblikah pa "zgolj" inferioren, nazadnjaški in čudaški.

Miti, ki so bili obravnavani v nalogi, so bili na Zahodu v zadnjem desetletju najbolj prisotni, čeprav so obstajali že desetletja prej. Poskusila sem pokazati na kontekst preteklega desetletja in ideološko podlago, v katerem je imel huntingtonovski diskurz glavno vlogo. Prav tako smo prikazali, kako se je diskurz na Zahodu v času po revolucijah spremenil.

Glede na analizirane diskurze pred in po revolucijah na spletnem portalu RTV Slovenija lahko rečemo, da se niso vsi politični miti o Arabcih na Zahodu zrušili in s tem ovržemo hipotezo.

5 ZAKLJUČEK

V nalogi je bilo tudi prikazano, da je prevladujoči diskurz na Zahodu že v času arabskih revolucijah doživel upor. Sprva upor s strani ljudi iz držav, kjer so potekale (in se še niso končale) revolucije, ki so z uporabo spletnih medijev (blogi) in družabnih omrežij (Twitter) ponudili drugačne razlage, drugačne perspektive in drugačne refleksije dogajanja v njihovi državi - drugačne od razlag, perspektiv in refleksij, ki so prihajale iz strani zahodnih komentatorjev, analitikov, politikov in novinarjev.

Zahod pa je kaj kmalu doživel tudi upor s strani "svojih" ljudi, ki so jasno razumeli sporočila ljudi, posredovana preko družabnih omrežij in nekaterih elektronskih medijev iz arabskega sveta.

Na dan, ko je odstopil Hosni Mubarak (11. februarja 2011), je republikanski guverner Scott Walker zagnal napad na sindikate javnega sektorja v ameriški zvezni državi Wisconsin. Namen guvernerja je bil uničiti vse oblike sindikalnega združevanja (ne zgolj v javnem sektorju), posluževal pa se je v Sloveniji dobro znanega diskurza o "lenih in preveč plačanih

učiteljih" ipd. Sindikati so organizirali proteste proti napovedanim reformam, pridružili so se jim tudi študenti, na njihovih transparentih pa so bili tudi napisi: "*Walk like an Egyptian*" in "*Hosni Walker, WI dictator, must go*". V nekaj dneh so dobili odgovor iz Egipta (slika 4.1):

Slika 4.1: Transparent v Egiptu.

vir: Issandr el Amrani (2011).

Na transparentu na sliki 4.1 piše: Egipt podpira delavce Wisconsinu. En svet, ena bolečina. V Wisconsinu pa so se na transparent iz Egipta odzvali z naslednjim:

Slika 4.2: Transparent v Wisconsinu.

vir: Jacob Anikulapo v David May (2011).

Grob prevod zapisa na transparentu na sliki 4.2: Navdahnjeni s strani Egipta. Wisconsin vas ima rad. En svet, eno ljudstvo.

Referenc na Tunizijo in Egipt je bilo na Zahodu in drugod (Eritreja, Kitajska ...) v letu 2011 veliko v vseh uporih, ki so se zgodili. Gibanje Indignados v Španiji je omenjalo Tunizijo in Egipt kot vir navdiha, gibanje Zavzemimo (*Occupy*) pa je na svoje prve proteste v New Yorku pozvalo z: Ali ste pripravljeni na Tahrir trenutek? (*Are you ready for a Tahrir moment?*)

Zaključimo lahko, da so na ravni civilne družbe na Zahodu vendarle razlike med Nami (Zahodnjaki) in Njimi (Orientalci) zaradi spremembe diskurza začele bledeti, s tem pa so v letu 2011 začeli bledeti tudi miti o Arabcih, a še nikakor niso izginili. Za odpravo mitov o Arabcih bi bila verjetno potrebna revolucija na Zahodu.

6 LITERATURA

Ahram Online. 2011a. *US not taking sides in Tunisia unrest: Clinton*, 12. januar. Dostopno prek: <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/2/8/3695/World/Region/US-not-taking-sides-in-Tunisia-unrest-Clinton.aspx> (20. avgust 2012).

--- 2011b. *Sarkozy: Dialogue only solution to Tunisian crisis*, 14. januar. Dostopno prek: <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/2/8/3895/World/Region/Sarkozy-Dialogue-only-solution-to-Tunisian-crisis.aspx> (20. avgust 2012).

--- 2011c. *Friday is a day of 'national unity' in Egypt*, 12. maj. Dostopno prek: <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/11957/Egypt/Politics-/Friday-is-a-day-of-national-unity--in-Egypt.aspx> (20. avgust 2012).

Alexander, Anne. 2011. Egypt's Muslims and Christians join hands in protest. *BBC News*, 10. februar. Dostopno prek: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12407793> (20. avgust 2012).

Ashour, Yasser. 2012. *The Republic of Tahrir*. Al Jazeera English, 31. januar.

Barthes, Roland. 1979. *Književnost, mitologija, semiologija*. Beograd: Nolit.

Beaumont, Peter in Paul Harris. 2011. US 'deeply concerned' after Egyptian forces raid NGO offices in Cairo. *The Guardian*, 29. december. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/world/2011/dec/29/us-egyptian-forces-raid-cairo> (20. avgust 2012).

Bush, George W. 2012. The Arab Spring and American Ideals. *The Wall Street Journal*, 17. maj. Dostopno prek: <http://online.wsj.com/article/SB10001424052702304192704577406612351805018.html> (20. avgust 2012).

Chossudovsky, Michel. 2011. Tunisia, the IMF, and Worldwide Poverty. *Pacific Free Press*, 23. januar. Dostopno prek: <http://www.pacificfreepress.com/news/1/7854-tunisia-the-imf-and-worldwide-poverty.html> (20. avgust 2012).

Chrisafis, Angelique. 2011. Sarkozy admits France made mistakes over Tunisia. *The Guardian*, 24. januar. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/world/2011/jan/24/nicolas-sarkozy-tunisia-protests> (20. avgust 2012).

CNN. 2001. *Transcript of President Bush's address*, 21. september. Dostopno prek: <http://edition.cnn.com/2001/US/09/20/gen.bush.transcript/> (20. avgust 2012).

Cohen, Tim. 2011. White House criticizes Egyptian government and vice president. *CNN*, 8. februar. Dostopno prek: http://articles.cnn.com/2011-02-08/politics/us.egypt_1_egyptian-leaders-egyptian-government-vice-president-joe-biden/2?_s=PM:POLITICS (20. avgust 2012).

El-Amrani, Issandr. 2011. "Egypt supports Wisconsin". *The Arabist blog*, 21. februar. Dostopno prek: <http://www.arabist.net/blog/2011/2/21/egypt-supports-wisconsin.html> (20. avgust 2012).

El-Hamrawy, Hossam. 2011. Egypt's revolution has been 10 years in the making. *The Guardian*, 2. marec. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/mar/02/egypt-revolution-mubarak-wall-of-fear> (20. avgust 2012).

Eltahawy, Mona. 2005a. How Mubarak hijacked democracy. *The New York Times*, 22. december. Dostopno prek: http://www.nytimes.com/2005/12/21/opinion/21iht-edelta.html?_r=2 (20. avgust 2012).

--- 2005b. Arabs are saying 'Enough'. *The New York Times*, 5. marec. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2005/03/04/opinion/04iht-edelta.html> (20. avgust 2012).

--- 2011. Revolutionary Woman vs Burqa Woman. *The Star*, 17. marec. Dostopno prek: <http://www.thestar.com/business/article/955088--revolutionary-woman-vs-burqa-womanR> (20. avgust 2012).

Elyachar, Julia in Jessica Winegar. 2012. Revolution and Counter-Revolution in Egypt a Year after January 25th. *Cultural Anthropology*, 31. januar. Dostopno prek: <http://www.culanth.org/?q=node/484> (20. avgust 2012).

Foucault, Michel. 2000. *Zgodovina seksualnosti. 1, Volja do znanja*. Ljubljana: ŠKUC.

--- 2002. *Archaeology of Knowledge*. London in New York: Routledge.

--- 2004. *Nadzorovanje in kaznovanje: nastanek zapora*. Ljubljana: Krtina.

--- 2010. *Besede in reči: Arheologija humanističnih znanosti*. Ljubljana: Studia Humanitatis.

Friedkin, William. 2000. *Rules of Engagement*. Los Angeles: Paramount Pictures.

Glubb, Sir John. 1971. **My Years with the Arabs**. London: The Institute for Cultural Research. Dostopno prek: <http://www.i-c-r.org.uk/publications/monographarchive/Monograph8.pdf> (20. avgust 2012).

Huntington, Samuel P. 2005. *Spopad civilizacij in preoblikovanje svetovnega reda*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Islamophobia Today. 2012. *Amina Filali: Moroccan 'Rape Marriage Law' Highlights Worldwide Problem*, 10. april. Dostopno prek: <http://www.islamophobiatoday.com/2012/04/10/amina-filali-moroccan-rape-marriage-law-highlights-worldwide-problem/> (20. avgust 2012).

Lewis, Bernard. 1990. *The Roots of Muslim Rage*. Dostopno prek: <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/1990/09/the-roots-of-muslim-rage/304643/1/> (20. avgust 2012).

Lewis, Martin W. In Kären E. Wigen. 1997. *The myth of continents: a critique of metageography*. Berkeley in Los Angeles: University of California Press.

Lucius, Chelsea. 2012. Aladdin. *Media Theories and Effects Blog*, 16. februar. Dostopno prek: <http://chelseamediate.blogspot.com/p/aladdin.html> (20. avgust 2012).

Malinowski, Bronislaw. 1955. *Magic, science and religion: and other essays*. New York: Doubleday & Company, Inc.

May, David. 2011. USA: Wisconsin Unions and Students Demand Recall of "Hosni Walker". *In Defence of Marxism*, 21. februar. Dostopno prek: <http://www.marxist.com/usa-wisconsin-unions-demand-recall-of-hosni-walker.htm> (20. avgust 2012).

OpenNet Initiative. 2009. *Tunisia*. Dostopno prek: <http://opennet.net/research/profiles/tunisia> (20. avgust 2012).

RTV Slovenija. 2003a. *Skrajneži za izpustitev zapornikov*, 5. julij. Dostopno prek: <http://www.rtvlo.si/svet/skrajnezi-za-izpustitev-zapornikov/6976> (20. avgust 2012).

--- 2003b. *Za napadom Islamski džihad*, 8. julij. Dostopno prek: <http://www.rtvlo.si/svet/za-napadom-islamski-dzihad/7137> (20. avgust 2012).

--- 2003c. *Skrajneži zavračajo premierja*, 17. julij. Dostopno prek: <http://www.rtvlo.si/svet/skrajnezi-zavracajo-premierja/7515> (20. avgust 2012).

--- 2003d. *Bush popravlja slab vtis o islamu*, 22. oktober. Dostopno prek: <http://www.rtvlo.si/svet/bush-popravlja-slab-vtis-o-islam/11090> (20. avgust 2012).

--- 2005a. *Egipčani izbirali parlament*, 9. november. Dostopno prek: <http://www.rtvlo.si/svet/egipcani-izbirali-parlament/45653> (29. avgust 2012).

--- 2005b. *Egipčani volili predsednika*, 7. september. Dostopno prek: <http://www.rtvlo.si/svet/egipcani-volili-predsednika/42433> (29. avgust 2012).

--- 2005c. *Med volitvami v Egiptu ena žrtev*, 1. december. Dostopno prek: <http://www.rtvlo.si/svet/med-volitvami-v-egiptu-ena-zrtev/46805> (29. avgust 2012).

--- 2005d. *Muslimanska bratovščina uspešna*, 8. december. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/muslimanska-bratovscina-uspesna/47200> (29. avgust 2012).

--- 2005e. *Skrajneži ustrelili dva Izraelca*, 24. julij. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/skrajnezi-ustrelili-dva-izraelca/40352> (20. avgust 2012).

--- 2005f. *Samomorilci udarili desetkrat zapored*, 15. julij. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/samomorilci-udarili-desetkrat-zapored/39942> (20. avgust 2012).

--- 2007a. *Akcija proti Al Sadrovim skrajnežem*, 30. junij. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/akcija-proti-al-sadrovim-skrajnezem/73083> (20. avgust 2012).

--- 2007b. *Ste ženska in potujete sami?*, 16. maj. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/tureavanture/kaj-storiti-ce/ste-zenska-in-potujete-sami/200390> (29. avgust 2012).

--- 2008. *Foto: Po svetu gnev nad Izraelom*, 28. december. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/foto-po-svetu-gnev-nad-izraelom/95594> (20. avgust 2012).

--- 2010. *O Jemnu iz prve roke*, 12. januar. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/tureavanture/vagabund/o-jemnu-iz-prve-roke/220797> (29. avgust 2012).

--- 2011. *Foto: Po vdoru v izraelsko veleposlaništvo Egipt v stanju pripravljenosti*, 10. september. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/foto-po-vdoru-v-izraelsko-veleposlanistvo-egipt-v-stanju-pripravljenosti/265950> (29. avgust 2012).

--- 2012a. *Foto in video: V nasilnem obračunu na nogometnem igrišču več kot 70 mrtvih*, 1. februar. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/foto-in-video-v-nasilnem-obracunu-na-nogometnem-igriscu-vec-kot-70-mrtvih/275994#comments> (29. avgust 2012).

--- 2012b. *Bodo v Maroku le prepovedali poroke deklet s posiljevalcem?*, 18. marec. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/bodo-v-maroku-le-prepovedali-poroke-deklet-s-posiljevalcem/279186> (20. avgust 2012).

--- 2012c. *Za predsednika Egipta v drugi krog islamist in sekularist*, 25. maj. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/za-predsednika-egipta-v-drugi-krog-islamist-in-sekularist/283842> (29. avgust 2012).

Said, Edward W. 1996. *Orientalizem: zahodnjaški pogledi na Orient*. Ljubljana: Studia Humanitatis.

Samir, Samir Khalil. 2012. Egyptian Revolution: Muslims and Christians united. *Asia News*. Dostopno prek: <http://www.asianews.it/index.php?l=en&dos=144> (20. avgust 2012).

Samuel, Henry. 2011. Nicolas Sarkozy says Christians in Middle East are victim of 'religious cleansing'. *The Telegraph*, 7. januar. Dostopno prek: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/8246278/Nicolas-Sarkozy-says-Christians-in-Middle-East-are-victim-of-religious-cleansing.html> (20. avgust 2012).

Saussure, Ferdinand de. 1997. *Predavanja iz splošnega jezikoslovja*. Ljubljana: ISH Fakulteta za podiplomski humanistični študij.

Slade, Shelly. 1981. The Image of the Arab in America: Analysis of a Poll on American Attitudes. *The Middle East Journal* 35 (2): 143-162. Dostopno prek: <http://www.jstor.org/stable/4326196> (20. avgust 2012).

Slovar slovenskega knjižnega jezika. 2000. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik ZRC SAZU. Dostopno prek: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (29. avgust 2012).

Spencer, Robert in Phyllis Chesler. 2007. ***The Violent Oppression Of Women In Islam***. Los Angeles: David Horowitz Freedom Center. Dostopno prek: <http://www.scribd.com/doc/2526263/The-Violent-Oppression-of-Women-in-Islam> (20. avgust 2012).

Steele, Jonathan. 2004. The Middle East needs its democracy home-grown. *The Guardian*, 29. marec. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/world/2004/mar/29/comment.jonathansteele> (20. avgust 2012).

The Economist. 1990. *When history passes by*, 12. maj. Dostopno prek: <http://www.economist.com/node/14070748> (20. avgust 2012).

--- 2002. *America and the Arabs*, 21. marec. Dostopno prek: <http://www.economist.com/node/1045504> (20. avgust 2012).

Velikonja, Mitja. 1996. *Masade duha: razpotja sodobnih mitologij*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

--- 2003. *Mitografije sedanjosti: študije primerov sodobnih političnih mitologij*. Ljubljana: Študentska založba.

Wali, Sarah O. in Deena Sami. 2011. Egyptian Police Using U.S.-Made Tear Gas Against Demonstrators. *ABC News*, 28. januar. Dostopno prek: <http://abcnews.go.com/Blotter/egypt-protest-police-us-made-tear-gas-demonstrators/story?id=12785598#.UDN0lqOsc0p> (20. avgust 2012).

Wolfowitz, Paul. 2011. Don't Curb Your Enthusiasm. *American Enterprise Institute*, 14. februar. Dostopno prek: <http://aei.org/article/foreign-and-defense-policy/regional/middle-east-and-north-africa/dont-curb-your-enthusiasm/> (20. avgust 2012).

Youtube.com. 2008. *Islamic Former Terrorist Interview on FOX NEWS – Teachings of Islam, Muhammad, Allah – Exposed*. Dostopno prek: <http://www.youtube.com/watch?v=q1zSJPXvy-U> (20. avgust 2012).

Youtube.com. 2011. *Edward Said on Hardtalk 2/2*. Dostopno prek: <http://www.youtube.com/watch?v=r5ULAYd8heY> (20. avgust 2012).

Žižek, Slavoj. 2011. Why fear the Arab revolutionary spirit? *The Guardian*, 1. februar. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/feb/01/egypt-tunisia-revolt> (20. avgust 2012).